דרשוני כרך ב — סוד הפתילים

סוד הפתיליםרחל אדלמן

א.

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... ויש אומרים אף החותם, הפתיל והמטה. ועליהם נאמר, 'המשלש לא במהרה ינתק' (קהלת ד, יב). המטה – להורות הדרך ובו נחש ינחש; החותם – רומז מתי לעצור, לחתום, ומתי לקום וללכת; והפתיל – קול המצפון. ככתוב, 'ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת... ולא תתרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם' (במדבר טו, לח–לט).

היו החותם, הפתיל והמטה מלווים את יהודה בן יעקב ולאה, משעה שנישא והיה לאב ועד שאיבד את שני בניו ואת אשתו.

אחר הדברים האלה, 'וינחם יהודה ויעל על גזזי צאנו' (בראשית לח, יב), ובצרורו המשולש שלא במהרה יינתק.

אמרו החותם, הפתיל והמטה, הבה נתחכמה לו! הוביל המטה את יהודה לדרך תמנתה, ושם, בפתח עיניים, זונה יושבת מכוסה בצעיף

קראה לו: 'יהודה, יהודה'.פקד לו החותָם: עצוראמר יהודה: הנני! 'הבה נא אבוא אליך' (שם, לח, טז).תאמר, 'מה תתן לי כי תבוא אלי?' (שם).השיב: 'גדי עזים מן הצאן'. ו'מה הערבון אשר אתן לך?' (שם, לח, יז־יח).ענתה: 'חתמך ופתילך ומטך אשר בידך' (שם, לח, יח).

נפתל יהודה עם תמר עד שפוצל פתילו לשניים – חוט התכלת וחוט השני – קול המצפון וקול הרהורי הלב השזורים זה בזה: חוט התכלת למחשבות טהורות, וחוט השני לתאוות העיניים.

וכאשר הוציאו את תמר להישרף, שלחה: 'לאיש אשר אלה לו אנכי הרה... הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה' (שם, לח, כה), אין כתיב 'הפתיל', אלא 'הַפְּתִילִים'.

הכיר יהודה את המשולש אשר לו והנה הוא עומד להינתק. מיהר והציל את תמר ואת שני בניו שברחמה מכבשן האש.

את החותם הוריש לשושלת מלכות דוד; את המטה הוריש למשה ולאהרן, ואת הפתילים השניים, חוט התכלת וחוט השני, שמרה תמר לעצמה.

ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני' (שם, לח, כח), כשמש האדומה בזריחתה, ותקרא שמו זרח. שאדום דומה לדם ותיקונו – תקוות חוט השני: 'אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו' (ישעיהו א, יח).

ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ' (בראשית לח, כט) 'פרץ' סרסהו: 'רצף'. שראתה תמר ברוח הקודש שממנו ייצא משיח בן דוד. קשרה תמר את חוט התכלת על ידו, שיכיר בין תכלת ללבן בשחרית, שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכיסא הכבוד.

ואלה תולדות פרץ פרץ הוליד את חצרון. וחצרון הוליד את רם ורם הוליד את עמינדב. ועמינדב הוליד את נחשון ונחשון הולד את שלמה. ושלמון הוליד את בעז וגו'' (רות ד, יח־כא). נתגלגל אותו חוט התכלת עד שהגיע לידיו של בועז אשר בבית לחם יהודה.

ב.

מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבתיך' (תהלים צב, ו).עברו ימים, ופתילו של זרח, חוט השני, נתגלגל בדרך לא דרך מִזֶּרח שבהרי יהודה עד לרחב שנולדה בין חומות יריחו.

ואת רחב הזונה... החיה יהושעו תשב בקרב ישראל עד היום הזה' (יהושע ו, כה).במה זכתה רחב לישב בקרב ישראל? 'ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו' (שם, ב, ד) – 'ותצפנם' אין כתיב אלא 'וַתִּצְפְּנוֹ'. הצפינה רחב את שבלבה, שצופה הייתה בעד החלון בקיר החומה על ישראל כל אותן ארבעים שנה שהיו מיטלטלים במדבר, ומצפה הייתה לשעה שתוכל לבוא בקרבם. על כן קשרה את תקוות חוט השני בחלונה.

ובשעה שנפלה חומת העיר מקול תרועת השופרות, נותר חלונה בעינו וניצלה תקוות חוט השני.

מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבתיך' (תהלים צב, ו).ימים רבים עברו, נתגלגלה תקוות חוט שני על כנפי הרוח עד לרות המואבייה השבה עם חמותה משדה מואב בואכה בית לחם יהודה.

ובשעה שביקשה רות לרדת אל הגורן, נטלה עמה את תקוות חוט השני וקשרה למטפחתה. באה רות לגורן, גילתה מרגלותיו של בועז ותשכב. 'ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת' (רות ג, ח). 'וַיִּלָּפֵת' – לשון 'פתיל', שאחז בועז בפתיל התכלת שלו שלא יבוא לידי עבֵרה. 'ותשכב מרגלותיו עד הבקר' (שם, ג, יד). ובשעה שזרחה השמש והכיר בין תכלת ללבן, ביקש בועז מרות 'הבי המטפחת' (שם, ג, טו). וימד בה שש שעורים ובינותם הניח את פתיל התכלת אשר לו.

משבה רות לחמותה והגישה לה המטפחת, ראתה נעמי את שני הפתילים, פתיל השני ופתיל התכלת, מפותלים זה בזה, והבינה.

נטלה נעמי את הפתילים, שזרה ורקמה אותם כמטפחת לחופה תחת כנפי השכינה.

'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות...' – משנה, אבות ה, ו. שתכלת דומה לים – בבלי, סוטה יז, ע"א: 'היה רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין? מפני שתכלת דומה לים, ים דומה לרקיע, הרקיע דומה לכיסא הכבוד וכיסא הכבוד דומה לאבן הספיר'.